

Door FVD gefinancierd onderzoek naar migratiekosten was getimed om het debat te beïnvloeden

Kosten immigratie Onderzoeken wat immigratie de samenleving kost, is een taboe, vinden vier onderzoekers. In opdracht van Forum voor Democratie deden zij het wel. Timing van de publicatie, voor de verkiezingen, was „uiteraard” van belang.

Andreas Kouwenhoven & Freek Schraevesande
NRC Handelsblad, 11 maart 2021

Meestal prijkt het logo van de Universiteit van Amsterdam op zijn papers, op het voorblad, links in de bovenhoek. Ook na zijn afscheid in 2011 bleef Joop Hartog, emeritus hoogleraar economie, onderzoek doen aan de UvA, zoals naar het rendement van onderwijs, de arbeidsmarkt voor vrouwen, migranten, beeldend kunstenaars. En altijd stond dat logo erop – hij had er nooit één gedachte aan gewijd. Totdat Hartog (74) vorige week naar aanleiding van zijn laatste publicatie een e-mail kreeg van de vice-decaan.

„Beste Joop”, stond er. „Als we papers schrijven doen we dat onder eigen naam met als affiliatie onze instelling. We zetten geen logo op de voorkant die suggereert dat onze instelling de inhoud support.” Hij moest het logo verwijderen, was de mededeling, anders zou de universiteit hem onmiddellijk zijn privileges als emeritus hoogleraar afnemen, zoals zijn werkplek, emailadres en toegang tot de bibliotheek.

Nee, dit had hij niet eerder meegemaakt. Maar, zegt Hartog ook: „Ik heb ook nooit eerder zo’n politiek gevoelig rapport geschreven.”

‘**Grenzeloze verzorgingsstaat**’ heet het, 231 pagina’s. In het rapport zijn op basis van data van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) de kosten berekend van immigratie. De onderzoekers hebben uitgerekend wat twee generaties

immigranten kosten aan bijvoorbeeld onderwijs, uitkeringen en zorg, afgezet tegen hun bijdragen aan vooral belasting en premie. Conclusie: bij ongewijzigd migratiebeleid zouden de kosten zo hoog worden – volgens de auteurs 50 miljard euro per jaar – dat de verzorgingsstaat onhoudbaar wordt. De onderzoekers Jan van de Beek, Joop Hartog, Hans Roodenburg en Gerrit Kreffer werkten in opdracht van het Renaissance Instituut, het wetenschappelijk instituut van Forum voor Democratie (FVD). Van de Beek publiceerde het onderzoek vorige week op zijn eigen website, demo-demo.nl.

Ophef verwacht

De auteurs wisten maar al te goed dat de publicatie tot ophef zou leiden. Er hangt volgens hen al decennia een „taboesfeer” rond de vraag wat immigratie de schatkist kost. Afkeer van dat vermeende taboe bracht het viertal bijeen en werd de belangrijkste drijfveer voor hun onderzoek. En ja, zeggen ze ook, die timing, kort voor de verkiezingen, die was niet voor niks. Ze hopen het debat op het juiste moment te beïnvloeden.

Hoe het onderzoek tot stand kwam? Jan van de Beek heeft, zeggen de anderen, zowat al het werk voor zijn rekening genomen. Van de Beek is een 52-jarige wiskundige die ook culturele antropologie studeerde. Hij constateerde dat terwijl de kosten van thema’s als gezondheid en vergrijzing keurig worden doorgerekend, dat gevoeliger ligt voor immigratie. Het Centraal Planbureau (CPB) deed het eens, in 2003. Uitkomst: vooral immigranten van niet-westerse afkomst hebben een negatief effect op de overheidsbegroting.

Vanwaar die gevoeligheid, vroeg hij zich af. Van de Beek promoveerde op de vraag waarom onderzoek naar de kosten van migratie ontbrak. Voor zijn onderzoek sprak Van de Beek ondermeer met Joop Hartog en Hans Roodenburg (78), auteur van het CPB-onderzoek van 2003.

Ze bleken verwondering te delen over de gevoeligheid van economisch onderzoek naar migratie. Roodenburg: „In andere Europese landen en de Verenigde Staten is zo’n kostenbatenberekening heel gebruikelijk, maar in Nederland doen we er moeilijk over.” Heel even was „de tijd er rijp voor”, zegt hij. Rond de eeuwwisseling, vlak na de publicatie van Paul Scheffers essay ‘Het multiculturele drama’. „De belangstelling was er toen wel degelijk, ook in de ambtelijke top. Maar het kabinet had er geen trek in, dat was wel duidelijk.”

Menslievende sociologen en antropologen

En ook Hartog zag de gevoeligheid, zoals bij de felle reacties op zijn afscheidsrede in 2011, getiteld ‘Is de maat nou echt vol?’ „De bevolkingsdruk is een risico voor

onze welvaart”, zegt Hartog. „Ik vind dat we een vol land hebben. Maar als je roept ‘er kunnen geen migranten bij’, word je gelijk voor xenofob uitgemaakt.”

Ze deelden de conclusie die Van de Beek in zijn proefschrift in 2010 trekt: dat beleidsadvies over immigratie het domein is geworden van menslievende sociologen en antropologen, en niet van de strenge econoom. Wijzen op de nadelen van migratie zouden niet passen in dat perspectief.

Dus toen Van de Beek hun in 2017 vroeg om medewerking naar een onderzoek naar de kosten van migratie afgezet tegen die van de verzorgingsstaat, zeiden ze volmondig ja. Roodenburg: „Tot mijn pensioen was ik de autoriteit op dat gebied. Ik beschouw Jan van de Beek als een soort opvolger.”

In de tussentijd had Van de Beek niet stil gezeten. Na zijn promotie had hij zijn onderzoek aan de UvA willen voorzetten. Maar een onderzoeksvorstel over de impact van immigratie op de verzorgingsstaat werd afgewezen. Hij kwam te werken als begeleider van masterstudenten, en nadat dat werk stopte, ging hij wiskunde en economie geven in het hbo. In zijn vrije tijd ontwikkelde hij demografische modellen om migratie te voorspellen. De schattingen van het CBS daarover vond hij „onrealistisch laag”. Van de Beek: „Het CBS beschouwt derdegeneratiemigranten automatisch als autochtoon. Terwijl ik in onderzoeken zie dat derdegeneratiemigranten zich heel vaak geen Nederlander voelen. Daarom heb ik in mijn model gekeken naar: wat vinden mensen zélf dat ze zijn?”

Zo komt Van de Beek in zijn modellen tot veel hogere aantallen toekomstige migranten. Hij geeft er vanaf 2017 interviews over, in het *AD* en *De Telegraaf*, waarin hij wordt opgevoerd als „immigratie-deskundige” die waarschuwt dat „aan het eind van deze eeuw ongeveer de helft van de Nederlandse bevolking uit (afstammelingen van) immigranten zal bestaan”. Volgens hem reden het Vluchtelingenverdrag op te zeggen.

Privacygevoelige data van het CBS

Van de Beek: „Door die interviews werd ik bekend en zo kwam ik in contact met Forum voor Democratie”. De partij vroeg hem in 2017 onderzoek te doen naar de immigratiekosten. Vergoeding: 30.000 euro bruto. Alleen, dan had hij data nodig van het CBS, en die waren niet zomaar te krijgen. Die gegevens, tot op persoonsniveau, zijn privacygevoelig en kunnen alleen onder strikte voorwaarden worden ingezien door een erkende wetenschappelijke instelling. Zoals de UvA. Joop Hartog had de contacten, en het privilege om als oudhoogleraar gebruik te maken van de universitaire faciliteiten.

Van de Beek legde het plan via Hartog in 2018 voor aan decaan Han van Dissel. „Het was een plezierig gesprek”, zegt Roodenburg die erbij was. Ook geldschieter FVD kwam ter sprake, maar dat was geen punt – onderzoeken worden zo vaak door derden betaald. Hartog en Van de Beek werden tijdelijk aangesteld bij de UvA. Er werd een contract opgesteld, ingezien door NRC. Er staat in dat de UvA verantwoordelijkheid draagt voor het onderzoek en de uitkomsten „onder zijn eigen naam” moet publiceren.

Een UvA-woordvoerder blijft erbij dat deze afspraak niet inhoudt dat het UvAlogo gebruikt mag worden in het rapport. „Wij hebben de onderzoekers alleen gefaciliteerd in het doen van onderzoek, we zijn er niet inhoudelijk bij betrokken geweest.”

Maakt het uit wie betaalt? Joop Hartog: „De Wiardi Beckman Stichting van de PvdA doet het, pensioenfondsen doen het. En er is geen enkele inhoudelijke inmenging geweest van het Renaissance Instituut.” Bovendien, zegt Roodenburg, was de reputatie van Forum, en daarmee het Renaissance Instituut, in 2017 „totaal anders” dan nu. In 2020 lekten racistische WhatsApp-berichten uit van Forumjongeren, dit jaar bleek ook leider Thierry Baudet racistische berichten te hebben verstuurd. Roodenburg: „Toen dat uitkwam met die appjes, wisten wij ook: dat is niet handig voor de ontvangst van dit rapport.” Vervelend, zeggen ze erover. Maar geen reden om het onderzoek te stoppen.

„Uiteraard” was de publicatie gepland vóór de verkiezingen, zegt Roodenburg. Als wetenschapper, vindt hij, heb je de taak om beleidsmakers zo doelmatig mogelijk te informeren, „dus niet erná”. Hartog: „Wij vinden dat de politieke discussie gevoerd moet worden op basis van feiten.”

Hoe feitelijk het onderzoek is? Alles is volgens de onderzoekers met open vizier gedaan, „en alles is na te rekenen”. Maar aan een *peer review* zijn ze „nog niet toegekomen”. In dat geval zou het onderzoek moeten worden aangeboden aan een wetenschappelijk tijdschrift om te worden beoordeeld op kwaliteit. Hartog kent wel een paar bladen die het vast interessant vinden. Maar, zegt hij, dan ben je al gauw weer een jaar verder, „en dan kraait er geen haan meer naar